

9. La neologia per manlleu

MARIONA BARRERA, QUERALT ALSINA, ALEJANDRO FERNÁNDEZ I MARC FONT

9.1. ASPECTES GENERALS

En aquest capítol ens proposem fer una radiografia dels manlleus en la llengua catalana actual, a partir de l'anàlisi dels manlleus documentats en fonts escrites i orals en català entre el 2007 i el 2009 recollits per l'Observatori de Neologia. Concretament, el nostre corpus d'estudi està format per 2.462 manlleus que provenen del buidatge de premsa (70 %), 326 manlleus del buidatge de revistes (9 %) i 732 manlleus del buidatge oral (21 %). Cal assenyalar que, com que el criteri que segueix l'Observatori per estudiar els neologismes és lexicogràfic, aquestes unitats no es troben documentades en el corpus d'exclusió fixat (per exemple, *anime*, *freak* o *peixmerga*), o són variants ortogràfiques de manlleus documentats en aquest mateix corpus d'exclusió (per exemple, *alter ego* documentat en el DIEC2 com *àlter ego*, o *estriptis* documentat en el DIEC2 com *striptease*).

Com sabem, la neologia per manlleu és un dels recursos de què disposen les llengües per ampliar el seu lèxic. Però és un procés diferent del de formació de paraules noves mitjançant els recursos morfològics, sintàctics i semàntics de la llengua, processos que s'han estudiat en els capítols anteriors, en el sentit que, mentre que en el procés de formació neològica el parlant recorre a recursos propis de la llengua, els manlleus, tal com indica Cabré (1994, p. 96-97), «[...] no són el resultat de cap actuació lingüística activa per part del parlant. Certament, els parlants es limiten en el cas dels manlleus a extreure unitats en bloc d'un sistema aliè i les enquibeixen a la llista dels mots del diccionari».

Aquesta afirmació de Cabré ens podria fer arribar a una primera conclusió: els parlants no perceben igual els manlleus que la resta de neologismes i, en conseqüència, pot ser que no considerin neològiques unitats com *antisistema*, *contacontes*, *transversalitat* o *xarxa social* perquè estan formades amb regles de la llengua i a partir de paraules catalanes i, en canvi, sí que poden considerar neolò-

giques unitats com *abertzale*, *sushi*, *vintage* o *tournée*, tot i que ja estan documentades en diferents obres lexicogràfiques catalanes.⁶⁸

A banda del procés de formació, la neologia per manlleu també es diferencia de la resta de neologismes per la motivació que hi ha darrere el seu ús. Per què una llengua com el català adopta paraules de l'anglès, del castellà, del japonès o fins i tot del suahili? La bibliografia sobre aquesta matèria ja n'ha explicat a bastament els motius. Així, per exemple, Cabré (1994, p. 97) defensa que:

[...] una llengua incorpora unitats manllevades d'altres sistemes lingüístics no pas perquè en tingui una necessitat sistèmica (totes les llengües disposen de mecanismes per formar nous mots) sinó per altres qüestions com el contacte de les llengües, la producció tecnològica i la desigualtat econòmica, la identificació amb determinats grups de prestigi, la recerca d'originalitat expressiva, etc. Els motius, doncs, que expliquen la incorporació de manlleus en una llengua són bàsicament d'ordre socio-cultural i socio-econòmic.

Per la seva banda, Rull (2008) enumera els diversos motius pels quals els manlleus entren en una llengua:

- a) la simple necessitat;
- b) el contacte de llengües;
- c) la moda o l'esnobisme;
- d) la intencionalitat;
- e) el multilingüisme i la internacionalització de les societats;
- f) la negligència, el descuit o la ignorància.

Quant a la simple necessitat, Rull (2008, p. 72) afirma que «dues llengües en contacte, amb el pas del temps, irremeiablement comparteixen elements lingüístics. En el cas concret del català, la majoria dels manlleus per contacte [...] modernament la majoria són de l'espanyol i del francès» i quant a la intencionalitat, Rull (2008, p. 82) sosté que «un altre supòsit que fa que entrin manlleus en una llengua és l'ús internacional que tenen, factor especialment important en la terminologia científica i tècnica». Amb relació a la negligència, el descuit o la ignorància, afirma que «hi ha altres causes no imputables a l'actitud premeditada dels humans. [...] En un contacte de llengües, els descuits enllacen amb la interferència, ja que la comunitat de parlants coneix la llengua que ha donat el manlleu o perquè els límits entre les dues llengües tendeixen a difuminar-se» (Rull, 2008, p. 83).

En el nostre corpus d'estudi trobem exemples de manlleus que podrien respondre a tots els motius esmentats; així, per exemple, *bluetooth*, *hedge fund*,

68. *Abertzale*, documentada amb asterisc en el GDLC; *sushi*, recollida pel Termcat en la Neoloteca; *vintage*, recollida pel Termcat en el Cercaterm; *tournée* recollida pel *Diccionari de paraules noves* (Cabré, Freixa i Solé, 1998).

streaming s'explicarien per motius socioeconòmics o intencionalitat, i *xiitake*, [salsa] *tentsuyu*, *obi*, *maki*, *daikon* més aviat per motius socioculturals o d'internacionalització. En canvi, l'ús de manlleus del castellà com *carinyo*, *fardar*, *gilipollas* o *pijo* es deuria al contacte entre les dues llengües, mentre que *alfombra* o *financiar* podrien ser exemples del que Rull considera «descuits».

La neologia per manlleu és un procés molt productiu en llengua catalana i molt usat en els mitjans de comunicació. Colomer i Fargas (2003, p. 68) assenyalen que «avui la introducció de molts manlleus no és ni progressiva ni lenta. És brusca, massiva i universal [...]. Els més afectats per aquesta situació són els mitjans de comunicació, els quals, a més, han esdevingut la via de difusió neològica més rellevant». Per això, en analitzar les dades de l'OBNEO —extretes de mitjans de comunicació, no cal oblidar-ho—, no ens ha d'estranyar que sigui el primer procés quant a nombre de neologismes, com s'ha vist en la introducció d'aquest volum.

Per tota aquesta idiosincràsia, veiem que els manlleus són un grup heterogeni: diferents segons la llengua de procedència, la motivació, la funció i el comportament. En aquest capítol ens proposem, en primer lloc, descriure aquestes unitats segons la llengua de procedència, la funció que fan, l'àrea temàtica en què s'utilitzen, el grau d'adaptació al català i la freqüència d'aparició. En segon lloc, analitzarem les diferències entre els manlleus documentats en fonts escrites i en fonts orals, i mirarem d'establir un cert paral·lelisme amb els manlleus documentats en castellà.

9.2. CARACTERITZACIÓ DELS MANLLEUS DEL CATALÀ

9.2.1. Llengua de procedència

La principal característica definitòria dels manlleus és la llengua d'origen. Entre les unitats analitzades, trobem manlleus de l'alemany (*riesling*, *realpolitik*), l'anglès (*biopic*, *spin off*), el basc (*batzoki*, *kale borroka*), el francès (*banlieue*, *tour de force*), el grec (*pathos*, *pandemonium*), l'italià (*risotto*, *tiffosi*), el llatí (*annus horribilis*, *in itinere*), el rus (*apparatchik*, *dacha*), el castellà (*botellón*, *taparrabos*), però també de moltes altres llengües (*canarinho*, *kanji*), tal com es recull en la taula 30.

Les llengües de què manlleua més paraules el català són l'anglès i el castellà, amb molta diferència respecte de la resta de llengües (en l'apartat següent veurem que, mentre que en les fonts escrites l'anglès és la primera llengua i el castellà la segona, en les fonts orals aquest ordre s'inverteix). Aquesta tendència ja existia fa vint-i-cinc anys, quan l'Observatori va començar a recollir neologismes, però és destacable la importància que estan adquirint algunes llengües en els darrers anys.

TAULA 30
Percentatges de manlleus segons la llengua de procedència

<i>Llengua</i>	<i>Percentatge (%)</i>	<i>Llengua</i>	<i>Percentatge (%)</i>
anglès	45,88	alemany	1,55
castellà	29,42	àrab	1,43
francès	7,10	portuguès	0,84
italià	3,34	rus	0,66
llatí	2,74	xinès	0,60
japonès	1,91	hebreu	0,36
basc	1,79	altres	2,39

A Observatori de Neologia (2004*b*) s'indica que la presència en català de manlleus procedents d'altres llengües és més aviat testimonial —conclusions que s'extreuen a partir de les dades de l'any 2000, com s'explica en la introducció de l'obra—, però en analitzar el corpus d'estudi comprovem que aquesta presència ha anat creixent al llarg dels darrers anys i que el conjunt de manlleus que l'Observatori de Neologia classifica en un calaix d'«altres llengües»⁶⁹ tan sols és superat per les dues grans llengües «importadores» de paraules al català: l'anglès i el castellà.

Si desglossem aquest calaix, trobem manlleus de trenta-tres llengües diferents: llengües europees com el gal·lec (*xouba*), el portuguès (*canarinha*, *favela*), el neerlandès (*oranje*), el noruec (*lebensborn*) o l'hongarès (*lecsó*); llengües del continent africà com l'àrab (*nicab*, *hawala*), el berber (*amazic*), el bantu (*bonobo*), el suahili (*bwana*); llengües asiàtiques com el xinès (*quipao*, *fengshui*), el japonès (*manga*, *surimi*), l'hindi (*kumbh*), el sànscrit (*raga*), el coreà (*hanbok*), el birmà (*kyat*), el mongol (*ger*), el turc (*kebab*), o llengües del continent americà, com el hawaïà (*ukelele*) o el maia (*baktun*).

En un primer cop d'ull, ens adonem que es tracta de llengües molt diferents entre elles: n'hi ha de romàniques i de no romàniques, n'hi ha que tenen molts milions de parlants i d'altres que en tenen pocs, n'hi ha que es parlen en diversos països i n'hi ha que no. I, naturalment, no totes tenen el mateix pes en el català actual. És evident que vivim en un món cada cop més globalitzat i que, tal com s'ha esmentat en el primer apartat, podem preveure que per motius socioeconòmics i socioculturals la presència de manlleus d'algunes d'aquestes llengües en els mitjans de comunicació augmentarà i que, en conseqüència, podrien canviar les

69. L'Observatori de Neologia té etiquetes per codificar els manlleus provinents de l'alemany, l'anglès, el basc, el castellà, el català, el francès, el grec, l'italià, el llatí i el rus. La resta de llengües es condifiquen amb l'etiqueta «altres».

llengües de què importa més paraules el català. Tot i que és difícil que canviï la supremacia que té l'anglès en el món, o els nombrosos manlleus del castellà que arriben pel contacte de les dues llengües, no ens hauria de sorprendre que a mitjàllarg termini continuessin creixent els manlleus de l'àrab i del japonès o, fins i tot, del xinès i del portuguès, que ara tenen una presència força testimonial en llengua catalana.

9.2.2. *Funcions dels manlleus*

El recurs al manlleu, tal com s'indica a Observatori de Neologia (2004b, p. 219-220), «respon a la necessitat de la llengua catalana per incorporar noves unitats. Això es duu a terme mitjançant l'activitat designativa d'una realitat i, com a resultat, obtenim els *manlleus denominatius* [...]. I també es pot aconseguir mitjançant una activitat més lúdica i expressiva, amb els anomenats *manlleus expressius*».

Dins del primer grup, s'inclourien manlleus com *sari*, *sashimi* o *wi-fi*:

- Hi van assistir vestides amb el **sari**, el vestit tradicional de l'Índia. [AV, 27/11/2009]
- A finals del 2010, la xarxa **wi-fi** local serà 10 vegades més gran que en l'actualitat. [PC, 22/06/2008]

En canvi, dins dels manlleus expressius, podríem encabir-hi expressions fixades (*enfant terrible*, *typical spanish*), manlleus que han passat a formar part de la llengua col·loquial (*cool*, *freaky*) i algunes locucions llatines (*vox populi*). També hi podríem considerar els manlleus usats per referir-se a equips de futbol, els seus jugadors i seguidors (*azzurro*, *red devil*), tot i que la seva funció denominativa o expressiva ja és més discutible:

- El millor antídod per evitar aquests mals, coincideixen Buqueras i León, és liquidar la jornada laboral **typical spanish** i apostar per la flexibilitat i l'eficiència. [PC, 06/10/2009]
- Fins que els néts, ja ben situats i segurs d'ells mateixos, tornen a trobar **cool** parlar com els avis. [AV, 21/10/2007]
- En aquesta zona és **vox populi** l'acusació que darrere de les avionetes hi ha les companyies d'assegurances dels cotxes que fan servir el dipòsit a l'aire lliure de Calaf, la Campa, per impedir danys de la calamarsa. [PC, 02/05/2008]

És interessant assenyalar que hi ha alguns manlleus que segons si fan referència al seu significat literal o a un sentit més metafòric, depenent del context, tenen una funció més denominativa o expressiva, com, per exemple, *gore* o *sudoku*:

- Un producte del gènere **gore**, un episodi de triperia política que, efectivament, produeix vòmit. [PC, 02/11/2009] [denominatiu]
- El principi del llibre és una mica **gore** amb les disputes per quedar-se amb el cor de la dona morta i, al final, amb el pacte de quedar-se només amb el fetge. [AV, 28/02/2008] [expressiu]
- Josep Maria Puigibert i el seu equip van rebutjar diverses propostes d'acords i van passar les hores de la tarda menjant pizza i fent **sudokus** a la sala d'actes. [AV, 17/01/2009] [denominatiu]
- El **sudoku** de l'estabilitat va desfermar en alegries i llàgrimes. [PC, 28/09/2009] [expressiu]

En aquests dos casos es tracta de manlleus procedents de l'anglès i del japonès, respectivament, que es van incorporar a la llengua catalana per omplir un buit denominatiu existent (un gènere cinematogràfic i un passatemps d'estratègia matemàtica), i que, un cop integrats i assimilats, han acabat perdent el caràcter denotatiu. Aquest pas és força habitual, és a dir, els manlleus acaben tenint en la llengua d'arribada un significat que no tenien en la de partida; es tracta de manlleus semàntics.

En general, les obres lexicogràfiques catalanes recullen pocs sentits figurats de mots catalans, de manera que podem pressuposar que difícilment incorporaran els sentits figurats dels manlleus, tot i que són força habituals en la llengua general. Com a mínim, però, sí que haurien d'incorporar el significat original d'aquests manlleus, ja que si arribem a donar-los un altre significat —i aquest surt en un mitjà de comunicació de masses— vol dir que els parlants els tenen prou incorporats.⁷⁰ A més dels exemples de *gore* i *sudoku* (el significat original del qual està documentat en la Neoloteca), podríem incloure dins d'aquest grup de manlleus semàntics unitats com *harakiri*, *kàiser* (el significat original de la qual està documentat en el DIEC2), *heavy* (el significat original de la qual està documentat en el GDLC) o *appàratxik*:

- L'Adolfo Suárez va ser qui va ser capaç d'aconseguir que la vella classe política franquista es fes l'**harakiri**. [CR, 17/06/2007]
- Ho posaria en dubte, perquè és molt **heavy** aquesta beguda com per beure-se'n una ampolla sencera. [R1, 02/02/2008]
- Amb un Tribunal Constitucional que dicti la seva sentència destructiva aquesta primavera, a la tardor ja tot serà massa llunyà i oblidat perquè

70. Per exemple, en la publicació del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de 1995, l'Institut d'Estudis Catalans incorpora manlleus com *còctel*, però només en recull el significat literal. En la segona edició, de 2007, no en canvia l'entrada. L'Observatori, en canvi, té recollit el sentit figurat d'aquesta unitat des de 1997 fins avui dia («A més, aquest any s'hi ha afegit el Mercat de les Flors, que aportarà al **còctel** d'espectacles els muntatges participants a la Marató de l'Espectacle —els dies 6 i 7 de juny—, dels quals farà posteriorment una selecció. [AV, 23/05/1997]»).

l'**apparàtxik** convergent no pugui tornar a estendre complicitats amb el PP.
[AV, 05/04/2010]

9.2.3. Àrea temàtica dels manlleus

L'estudi de l'àrea temàtica en què s'utilitzen els manlleus també permet identificar tendències interessants. A partir del corpus d'estudi, hem definit setze categories temàtiques, que recollim en la taula 31 per ordre de productivitat.⁷¹

TAULA 31
Distribució temàtica dels manlleus

<i>Àrea temàtica</i>	<i>Exemples</i>
Llengua general	<i>lolailo, freaky, feeling, algo</i>
Esports i oci	[la] <i>champions, charrúa, all star</i>
Música	<i>acid rock, bossa nova, flamenco</i>
Societat i tendències	<i>baby boom, coaching, chill out</i>
Gastronomia	<i>bistrot, calimotxo, foccaccia</i>
Espectacles	<i>burlesque, culebró, peep show</i>
Política	<i>bundestag, jeltzale, labour</i>
Tècnica i tecnologia	<i>cookie, e-book, sms</i>
Geografia	<i>llanito, far west, kyat</i>
Economia	<i>bonus, private equity, outsourcing</i>
Humanitats	<i>art déco, belle époque, bookcrossing</i>
Moda	<i>leggings, prêt-à-porter, streetwear</i>
Educació i món acadèmic	<i>master class</i>
Ciències	<i>bonobo, hot pack, anisakis</i>
Filosofia i religió	<i>golem, hannukah, haredí</i>
Militar	<i>ametralladora, hibakusha, katiuska</i>

L'àrea temàtica a la qual pertany un percentatge més alt dels manlleus estudiats és la de llengua general (33 %), molt per sobre de la resta. En un segon grup hi hauria les àrees d'esports i oci, música, societat i tendències, gastronomia, es-

71. Cabré, Freixa i Solé (1995) proposen una classificació dels manlleus per la temàtica, que ha servit com a punt de partida per al nostre estudi. Després de revisar-la, l'hem ampliat i actualitzat d'acord amb les nostres dades, uns canvis que fan palès l'estret lligam que s'estableix entre la llengua i la societat, i la forta evolució que pateix la llengua en relació amb les noves tendències que adopta la societat a causa de la diversitat cultural present i el seu contacte constant.

pectacles, política i tècnica i tecnologia (5-15 %). I, finalment, la resta no sumaria més del 5 % dels manlleus documentats en el període d'estudi.

Dins de la categoria de «llengua general» predominen els manlleus expressius, probablement per la tasca de normalització dels neologismes terminològics que fa el Termcat, que aporta a la societat catalanoparlant un gran nombre de formes alternatives als manlleus denominatius que pren d'altres llengües. Els principis que regeixen la política de tractament dels manlleus d'aquest organisme són: «1. Sempre que és possible, s'opta per una alternativa catalana. 2. Quan l'alternativa catalana no és viable, s'opta per l'adaptació o pel calc. 3. Quan ni l'adaptació ni el calc no són viables, s'opta per l'adopció directa del manlleu» (Colomer i Fargas, 2003, p. 72). Així, doncs, és lògic pensar que els mitjans de comunicació catalans utilitzen més aquestes alternatives, o com a mínim conviuen amb els manlleus adaptats o no adaptats, i els manlleus més expressius, en canvi, es mantenen i conformen aquest gran bloc que hem anomenat *llengua general*.

De totes maneres, si relacionem l'àrea temàtica amb la llengua d'origen dels manlleus trobem una segona explicació a la presència elevada de manlleus de llengua general. En analitzar de quines llengües procedeixen els estrangerismes classificats en aquest bloc, ens trobem que el 68 % són del castellà. Aquest percentatge tan elevat és, també, un reflex de la situació sociolingüística que es viu a Catalunya; el català, que viu en contacte amb una llengua majoritària, el castellà, n'absorbeix un gran nombre de paraules en l'ús, especialment en les situacions de relaxació lingüística. En conseqüència, cal tenir present que, tot i que el manlleu és un fenomen natural i molt productiu en català i, per tant, no s'hauria de rebutjar per principi, «[...] cal ponderar amb atenció la magnitud de la transferència, ja que no es produeix bilateralment, sinó en una sola direcció» (Observatori de Neologia, 2004b, p. 41). Aquesta conclusió es podrà comprovar en l'apartat següent, quan comparem el percentatge de manlleus castellans en català i el percentatge de manlleus catalans en castellà.

Els àmbits temàtics més característics de cada llengua és una qüestió força estudiada. Per això, comentarem breument els àmbits temàtics més representatius de les tres llengües de les quals més manlleua el català —l'anglès, el castellà i el francès—, i de dues de les que, com hem indicat més amunt, tenen cada vegada més presència en la nostra societat —el japonès i l'àrab.

Pel que fa a l'anglès, ja a Observatori de Neologia (2004b, p. 234) s'assenyala que la majoria de manlleus d'aquesta llengua apareixen en l'àmbit de l'economia, de les noves tecnologies (especialment d'informàtica i Internet) i de la música, és a dir, «aspectes innovadors, d'actualitat, amb vincles a determinats sectors de prestigi». En el nostre corpus d'estudi hem constatat que avui dia cal afegir-hi l'àmbit d'esports i oci (*break, freestyle, quarterback*), d'espectacles (*cartoons, pin-up, screwball comedy*) i, tot i que en menor mesura, de la llengua general (*happy end, destroyer, snack, spanish*).

En el cas de manlleus del castellà, un percentatge molt elevat és propi de la llengua general (*a tot quisqui, bazòfia, ninyato*), com també concloïa Observatori de Neologia (2004b, p. 238), tot i que hi destaquen la música (*cante jondo, copla, cantaor*), la gastronomia (*ajoblanco, cecina, salmorejo*) i la política (*caudillo, Colorado, octavilla*).

Quant al francès, veiem que, com el castellà, tendeix més a integrar-se en usos genèrics, és a dir, en la llengua general (*ménage à trois, merci, voyeur*), tot i que també destaquen dues àrees d'especialització clares, gairebé estereotípiques: la gastronomia (*a la royale, cocotte, quiche*) i les humanitats (*atelier, nouveau réalisme, nouveau roman*). Per la seva banda, els manlleus del japonès responen a l'interès actual pel país oriental i la seva cultura, ja que destaquen la gastronomia (*miso, tataki*), principalment, i societat i tendències (*manga, shiatsu*) i, també, esports i oci (*sudoku*). I, finalment, pel que fa a l'àrab, trobem en primer lloc manlleus de l'àmbit de la religió (*hijab, kefia, sadaqa*) i, en segon lloc, de geografia (*ksar, kúfia*).

9.2.4. Grau d'adaptació dels manlleus

Tal com es descriu a Termcat (2005), davant les formes manllevades, els sistemes lingüístics poden recórrer a formes alternatives, a adoptar la forma original sense cap modificació o a adaptar-la al sistema lingüístic d'arribada. D'acord amb això, l'OBNEO divideix els manlleus en dues categories: manlleus no adaptats, com, per exemple, *coulant, chaquetero* o *webcam*, i manlleus adaptats, com ara *dribbling, txakra* o *xatarra*.

En conjunt, el 80 % de les dades estudiades són manlleus sense adaptar i el 20 % són manlleus adaptats. Així, doncs, podríem concloure que els mitjans de comunicació no tendeixen a adaptar els estrangerismes a la llengua catalana. Ara bé, si analitzem més detingudament les dades i les estudiem segons la llengua d'origen del manlleu, observem que aquests percentatges varien o, fins i tot, s'inverteixen. En el cas del castellà, trobem més manlleus adaptats que no pas no adaptats, inversament al que s'observa en anglès. Per a llengües que tenen altres alfabetes, com l'àrab, el rus, el grec o el japonès, no té sentit aquesta distinció ja que, de fet, tots s'han de considerar adaptats respecte de la llengua d'origen.

Però què entenem per *adaptar* un manlleu? Significa adequar-lo a les regles de la llengua, ortogràfiques i/o morfològiques, perquè segueixi el sistema fonològic propi, sia grafiant-lo a la catalana, accentuant-lo seguint les normes pròpies o bé simplificant-ne dígrafs consonàntics o vocàlics (Rull, 2008, p. 131-133). En analitzar les formes adaptades del nostre corpus, ens adonem que no tots els manlleus tenen el mateix grau d'adaptació; de fet, els manlleus s'adapten més o menys segons el grau d'integració d'aquesta forma a la llengua catalana. Així, els podem agrupar per:

a) Adaptacions ortogràfiques completes: *dríbling, estriptis, falàfel, filing, friqui, fuagràs, kúfia, míster, pítxitxi, sumbat -ada, txacolí, xat, xouman*.⁷²

b) Adaptacions ortogràfiques parcials:⁷³ 1) en casos de sintagmes, només s'adapta un dels dos elements, *aeròbic dance, blue xip, dream tiquet, espagueti western*; 2) en casos de paraules monolexemàtiques, només s'adapta un dels sons que es podrien adaptar o s'accentua sense adaptar algun altre so; per exemple, *ayurvèdic, txakra, matrioxka*; 3) en el cas concret de manlleus del castellà, s'adapta un so que no existeix en català però es manté la *-o* final, signe distintiu del castellà: *campetxano, catxondeo, xanxullo, xulo* (a diferència de *xungu*, que també tenim documentat com a manlleu adaptat del castellà), o com *baixón*, en què també s'adapta un so que no existeix en català [x], però es conserva la terminació *-ón*.

c) Adaptació ortogràfica mínima:⁷⁴ *boardercros*.

Entre les dades analitzades, també trobem casos d'adaptacions morfològiques. En primer lloc, manlleus que segueixen les regles de la flexió nominal catalana: *ikastoles, grafitis, sudaques, juergues, perroflautes, troles*.

- L'equip blanc estudia saltar-se un amistós a Sant Sebastià en saber que la recaptació va destinada a la festa de les **ikastoles** de Guipúscoa. [AV, 05/09/2009]
- Estic farta de veure tants **grafitis**, i si això és una exposició, n'estic ben tipa. [AV, 05/05/2008]
- Si ho haguessin fet persones de l'Amèrica Llatina, ¿els denominariem **sudaques**? [PC, 12/02/2007]

I també trobem manlleus, bàsicament del castellà, que segueixen les regles de la flexió verbal catalana: *apretar, catejar, currar-s'ho, descollonar-se, enxufar, fardar, flipar, forrar-se, patejar-se, pringar, timar, xivar-se, xulejar*. Com podem veure, gairebé tots aquests verbs són de la llengua col·loquial.

- El protagonista, l'Àlex, **ha catejat** matemàtiques i llengua. [AV, 12/07/2007]
- És que **em descollono!** [AV, 09/06/2009]
- Què cony **xulegen**, doncs? [AV, 13/06/2009]

72. Pla Nualart (2011) es pregunta si algun dia podríem escriure *la xòuman*: «No seria cap disbarat. De fet, fins i tot el DIEC escriu *xou* per *show*. De moment, ens conformem amb el showman, la showman, els showmans i les showmans però si algun dia la Lloïl Bertran passa a ser una xòuman ningú s'hauria d'esquinçar cap vestidura».

73. Rull (2008, p. 134) desaconsella aquest tipus d'adaptacions a mitges i, per exemple, defensa que és millor escriure *marketing* que no pas *màrketing* (tot i que la millor opció seria *màrqueting*).

74. En l'adaptació dels manlleus també intervé, sens dubte, el grau limitat de coneixement de com s'escriu realment aquella paraula en la llengua originària; per tant, caldria considerar amb cautela aquest grup de manlleus amb una adaptació ortogràfica mínima.

També és interessant assenyalar que entre les dades estudiades trobem variació dins de les formes adaptades, de manera que en alguns casos conviuen dues o tres formes per a una mateixa paraula. Veiem que es tracta, bàsicament, de diferències en la simplificació d'algunes consonants o vocals (*a capella / a cappella*, *bulling/bullying*, *freaky/friki/friqui*, *graffiti/grafiti*, *maigret/magret*, *starlet/starlette*, *tuppersex/tapersex*); en l'accentuació (*mòbing/mobbing*, *ole/olé*, *rànking/ranquing*, *sófbol/softbol*, *vox populi / vox pòpuli*); en l'ús del guionet (*basket average / basket-average*, *cabernet sauvignon / cabernet-sauvignon*, *flashback/flash-back*, *on line / online / on-line*, *gogo/go-go/gogó*); en l'ús o no d'una e epentètica (*estriptis/striptis*, *estriper/stripper*); en l'adaptació a l'ortografia catalana (*ikurriña/ikurrinya*, *taichi/tai-txi*, *chiringuito/xiringuito*, *showman/xouman*, *txacra/xacra*).⁷⁵ El cas paradigmàtic seria *rock and roll*, que arribem a documentar amb cinc formes diferents: *rock and roll*, *rock & roll*, *rock'n'roll*, *rockandroll* i *rocanrol*. Com hem indicat més amunt, és possible que aquesta vacil·lació vagi desapareixent amb el temps, a mesura que els parlants identifiquin com a pròpies aquestes unitats i interioritzin l'adaptada.

9.2.5. Freqüència d'ús dels manlleus

Quant a la freqüència, un percentatge molt elevat dels manlleus del corpus (més del 73 %) només es documenta una vegada durant els tres anys d'estudi (*a la recherche*, *autobusero*, *al dente*, *call center*, *ninja*, *scuderia*, *shabu*). Pel que fa a la resta, es poden agrupar tal com es mostra en la taula 32:

TAULA 32
Agrupacions de manlleus segons la freqüència

Nivell de freqüència	Percentatge (%)	Exemples
Baix	22	<i>art déco</i> , <i>caipirinha</i> , <i>hijab</i> , <i>shopping</i> , <i>shiatsu</i>
Mitjà	4	<i>best-seller</i> , <i>banlieue</i> , <i>bolo</i> , <i>botellón</i> , <i>delicatessen</i> , <i>kale borroka</i> , <i>made in</i> , <i>manga</i>
Alt	1	<i>abertzale</i> , <i>blog</i> , ⁷⁶ <i>fashion</i> , <i>hip-hop</i> , <i>hub</i> , <i>internet</i> , <i>lehendakari</i> , <i>nòvia</i> , <i>on line</i> , <i>premier</i> , <i>sexi</i> , <i>vivenda</i>

75. Vegeu a Rull (2008, p. 137) l'explicació del procés d'adaptació de *txacra*.

76. Durant la revisió del volum, el DIEC2 ha incorporat la forma *blog*, amb la qual cosa deixa de ser neològica. Per a una discussió sobre *blog* i *bloc*, vegeu, per exemple, Bibiloni (2005).

En el bloc de nivell de freqüència baix, hi hem inclòs els neologismes amb freqüència entre dos i cinc; en el nivell mitjà, els que tenen entre sis i quinze ocurrences, i en el nivell alt, els que s'han documentat més de quinze vegades. En aquest últim, hi trobem disset exemples, que podem agrupar segons la seva procedència:

a) xenismes propers a la nostra cultura (realitats polítiques del País Basc, com seria el cas de *abertzale*, *lehendakari*, o de països europeus propers, *premier*);

b) manlleus de l'anglès, alguns d'especialitzats —com *blog*, *internet*, *on line*, *hub* (tècnica i tecnologia); *play-off* (esports); *hip-hop* (música); *lobby* (política)— i d'altres que formen part de la llengua general, com ara *sexi*, *look* o *fashion*, que serien manlleus expressius;

c) manlleus del castellà habituals en llengua catalana que molts parlants realment no perceben com a estrangerismes (*nòvio*, *nòvia*, *tonteria*, *vivenda*⁷⁷).

Observem que gairebé tots són manlleus molt estabilitzats en català i prova d'això és que els recullen algunes obres lexicogràfiques catalanes. Per exemple, el GDLC documenta amb un asterisc *lehendakari*, *abertzale*, *premier*, *lobby*, *hip-hop*, *play-off*, una variant ortogràfica de *on line* (*on-line*) i de *sexi* (*sexy*) i *internet* en majúscules, com a nom propi. I els quatre manlleus del castellà (*nòvio*, *nòvia*, *tonteria*, *vivenda*) apareixen a l'ÉsAdir, el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. Per tant, podríem suposar que, almenys els del primer grup, acabaran sent acceptats i formant part del diccionari normatiu.

És difícil predir quins manlleus, de la resta d'exemples més freqüents, seran recollits pel diccionari normatiu. Si analitzem els manlleus que recull el DIEC2 veurem que, bàsicament, són noms amb una funció clarament denominativa, de manera que adjectius de l'anglès, expressius, com *fashion* és difícil que s'acabin incorporant.

La freqüència elevada de *hub* segurament respon més a l'actualitat informativa —en tots els contextos apareix associat a l'aeroport del Prat de Barcelona— que a una necessitat real d'aquest terme. És probable que sigui un manlleu efímer i que desaparegui dels mitjans de comunicació quan es resolgui la situació d'aquest aeroport i, en conseqüència, és difícil que s'acabi recollint en el diccionari normatiu. De fet, el Termcat (2005, p. 19) assenyala que «[...] la contínua incorporació de designacions alienes que l'actualitat informativa posa en circulació i que esdevenen indispensables en un determinat moment (com ara *burca* —difosa especialment durant el conflicte a l'Afganistan del 2001— o *chapatote* —forma que es va popularitzar arran del vessament de fuel del vaixell *Prestige* davant la costa gallega pel novembre del 2002—)».

77. *Vivenda*, amb seixanta ocurrences, és el manlleu més freqüent del corpus escrit.

9.3. ASPECTES DE CONTRAST

En aquest apartat, contrastarem les dades obtingudes en els diferents tipus de textos que analitza l'Observatori per indicar algunes desviacions respecte del conjunt, vist fins ara, i també establirem comparacions amb el castellà.

9.3.1. *Contrast per tipus de buidatge*

En el primer apartat, hem assenyalat que el nostre corpus d'estudi està format per manlleus de tres tipus de buidatge diferents: premsa, revistes i oral. El 79 % dels manlleus provenen de textos escrits —70 % premsa, 9 % revistes— i el 21 % de textos orals. Cal tenir en compte que el nombre de textos escrits analitzats és molt superior al nombre de textos orals.

9.3.1.1. *Especificitats dels manlleus procedents de revistes*

Dins del buidatge escrit, si comparem el buidatge de premsa amb el de revistes, s'observa que hi ha algunes diferències, però mínimes. Com veurem, aquestes diferències responen, fonamentalment, a les diferències de temes que aborda un buidatge o un altre: els diaris que es buiden tenen un caràcter més generalista, mentre que les revistes són més marcades temàticament.

Pel que fa a la llengua de procedència dels manlleus, en el buidatge de revistes trobem la mateixa tendència que en el conjunt, és a dir, provenen fonamentalment de l'anglès i del castellà —63 % i 17 %, respectivament, uns percentatges semblants als que trobem en el buidatge de premsa, 52 % i 22 %, respectivament—, com, per exemple, *line dance*, *open*, *muixing*, *videobook*, *potaje*, *caché*, *batxata*. I com succeeix en premsa, en el buidatge de revistes també hi ha manlleus del francès (*paupiette*, *batonage*), de l'alemany (*muesli*, *kitsch*) o de l'italià (*òpera prima*, *divertimento*), però en percentatges molt inferiors.

En canvi, en altres llengües s'observa una diferència destacable perquè, per exemple, en les revistes l'àrab és gairebé inexistent. Com hem esmentat, les revistes analitzades no són tan generals com la premsa i gairebé totes pertanyen a una àrea temàtica concreta: gastronomia, cultura i espectacles, esports, etc. Com hem vist en parlar de les àrees temàtiques dels manlleus, els manlleus de l'àrab s'enclouen, bàsicament, dins de política i geografia, àmbits que no cobreixen les revistes buidades, però que, per contra, sí que podem trobar dins de les seccions dels diaris.

Aquesta diferència respecte del tipus de text que trobem en un buidatge o un altre també marca el tipus de manlleus que s'hi documenta. Tot i que en el buidatge de revistes també es registren manlleus expressius (un percentatge inferior que en el buidatge de premsa), com ara *mono -a*, *bailongo -a*, *grosse Koalition*, *KO*, *heavy*,

machote, n'hi ha més de denominatius i, concretament, de les àrees temàtiques d'esports (*motorcross, outdoor, quad*), música (*cover, hypes*), tendències actuals (*slow dating*), gastronomia (*irish coffee, maki*), espectacles (*quest star, story board*), etc.:

- Molts són els restaurants que a Barcelona ens ofereixen una variada oferta de **makis**, sushi o tempures, però pocs resulten tan especials com Suchi Itto, un local d'ambient informal i relaxat on l'equilibri entre orient i occident és un dels seus trets. [TEA, 01/09/2008] [denominatiu]
- Per descobrir el paisatge d'una manera amena i divertida, res millor que apuntar-se a les rutes amb **quad**. [LV, 14/02/2007] [denominatiu]
- La possibilitat d'una **grosse Koalition** ha aparegut de tant en tant en l'horitzó, sempre que les crisis del primer tripartit, o la pressió opositora del PP han fet créixer en els rengles del socialisme espanyol el desig d'una aliança amb els hereus de Pujol. [TRI, 25/02/2008] [expressiu]
- Practica Boxa DiR i deixa **KO** a les calories. [DiR, 01/12/2009] [expressiu]

Respecte del grau d'adaptació dels manlleus en el buidatge de revistes, es pot comprovar que s'observen les mateixes tendències que en el conjunt: n'hi ha més de no adaptats (*garito, pope, speed dating*) que d'adaptats (*òpera prima, ronroneig, xè*). Cal assenyalar que els adaptats són, bàsicament, manlleus del castellà. També s'hi observa variació en les formes, sobretot en els manlleus de l'anglès, que són els més nombrosos, com ara, *e-mail/email, rock and roll / rock'n'roll, TV movie / tv-movie*.

El fet que les revistes no hagin passat necessàriament per un filtre de correcció influeix en el model de llengua que utilitzen els autors dels textos. I no només pel que fa al nivell de correcció —en general, són textos amb més incorreccions lingüístiques—, sinó també pel que fa a l'ús de manlleus: és més habitual l'ús de les formes originals dels estrangerismes, en comptes de formes adaptades o proposades alternatives que es documenten en obres lexicogràfiques o al Termcat (com, per exemple, *premium*, que en el Cercaterm està recollit amb la forma adaptada *prèmium*, o *story board*, per al qual la Neoloteca proposa *guió il·lustrat*).

En el buidatge de revistes, el percentatge d'unitats amb una sola ocurrència és encara més elevat (88 %), perquè el nombre de textos és molt més baix. Són exemples dels manlleus més freqüents els següents: *batxata, bossu, mind body, spinning i pack*.

9.3.1.2. Especificitats dels manlleus procedents de textos orals

Així com en la comparació del buidatge de premsa i de revistes les diferències principals són determinades per la temàtica de les fonts, en el cas del buidatge oral, que es basa en textos radiofònics, les diferències més destacables responen a qüestions de registre.

La primera diferència que observem té a veure amb la llengua de procedència dels manlleus: la primera llengua de la qual el català manlleua més paraules en la llengua oral és el castellà, amb un 75 % (*chapuza, chico para todo, macrobotellón, subidón*), molt per sobre de l'anglès, amb un 19 % (*blogger, bobby, celebrity, homeless, loop, prime time*), i de la resta de llengües, que són més aviat testimonials: francès (*stage, savoir faire*), italià (*rossonera, scudetto*), llatí (*sancta sanctorum*) o altres llengües (*reiki, bongo, mantra*).⁷⁸ Com en el buidatge de revistes, la presència d'altres llengües és menys important i, si la desglossem, ens adonem que el japonès i l'àrab —freqüents en premsa—, queden diluïdes entre altres llengües com el portuguès, el sànscrit i el xinès.

Tanmateix, com hem dit, el tret més característic dels manlleus orals és que provenen majoritàriament del castellà, cosa que reflecteix la situació sociolingüística que es viu a Catalunya: en societats bilingües la barreja d'elements lingüístics de les llengües en contacte és més habitual en situacions de relaxació lingüística, més pròpia de la llengua oral. Així, per exemple, en el buidatge oral trobem manlleus del castellà, no adaptats i adaptats, que no trobem en el buidatge escrit:

— adverbis i locucions adverbials com *a lo millor, bueno, de repent, después, en serio, menos, ojalá, per lo tant, pues, vale, vaya*;

— locucions verbals o frases fetes com *llegar y besar el santo, montar un pollo, quedar-se a dos veles, tenir saque, venir a cuento*. És interessant indicar que hem constatat que en el buidatge oral hi ha moltes més locucions, adverbis i conjuncions que en el buidatge escrit, bàsicament per la presència d'exemples com els que acabem de mostrar.

En relació amb els exemples que acabem de veure, convé comentar que en el buidatge oral són molt freqüents alguns «manlleus» del castellà que no documentem en la llengua escrita: *ojalá, menos, pues, después, montar un pollo, apretar, jefe, carinyo* i molts altres, que constitueixen un grup a part. Comparteixen amb la resta de neologismes el fet de ser unitats documentades en textos catalans i no repertoriades en els diccionaris, però divergeixen de la resta de manlleus pel fet de ser unitats del castellà que la majoria de parlants consideren incorreccions lingüístiques. Tot i que, en efecte, són incorreccions, les analitzem juntament amb els manlleus d'altres llengües, perquè comparteixen característiques. També cal puntualitzar que els mitjans de comunicació orals que analitza l'OBNEO són fonamentalment de Barcelona, on les interferències amb el castellà són més freqüents que no serien, pensem, en la resta del territori.

78. Segons la metodologia de l'Observatori de Neologia, cal transcriure literalment les paraules que se senten en els textos orals usant els signes gràfics habituals propis de la normativa ortogràfica del català.

Pel que fa al tipus de manlleus que es registren en els textos orals, constatem que hi ha una presència més elevada de manlleus expressius (dos primers exemples) que de manlleus denominatius (dos últims exemples), fet que també podem relacionar amb el registre:

- Per un euro vint podeu anar **by the face**, per la patilla, aquest diumenge a les nou a l'estadi. [R1, 17/01/2008]
- Evidentment, **of course**, en directe a partir de les set de la tarda. [R1, 12/05/2009]
- Bueno, ja ve el plat fort amb **rancheres** i altres tipus de discos. [R1, 05/03/2008]
- El primer que li van fer arribar és un **home cinema** amb pantalla de plasma. [R1, 19/06/2009]

Quant a la freqüència, els manlleus del buidatge oral tenen un comportament diferent respecte de la resta de buidatges, ja que el nombre d'ocurrències d'alguns manlleus és molt més elevat que en els altres. En aquest cas, els podem agrupar de la manera següent:⁷⁹

TAULA 33

*Agrupacions de manlleus orals segons la freqüència*⁸⁰

<i>Nivell de freqüència</i>	<i>Percentatge (%)</i>	<i>Exemples</i>
Mínim	70	<i>basquetbolero, despiporre, destroyer, reiki, soso, subprime, urbano</i>
Baix	23	<i>calcio, flipar, in pectore, rajar, rookie, tour</i>
Mitjà	4	<i>barco, cuidado, coach, dream team, e-mail, en sèrio, freak, perico, premier</i>
Alt	3	<i>a lo millor, a tope, bueno, crack, disfrutar, mail, pues, tio</i>

9.3.2. Contrast amb el castellà

A continuació, compararem els manlleus del català amb els manlleus del castellà recollits en el mateix període (2007-2009). Per fer-ho, ens centrarem, en primer lloc, en les diferències respecte de la llengua d'origen dels manlleus i, en segon lloc, estudiarem quins manlleus coincideixen en totes dues llengües i quins no.

79. Com hem assenyalat més amunt, alguns dels exemples de manlleus més freqüents en els textos orals els considerem incorreccions lingüístiques.

80. En el bloc de nivell de freqüència baix, hi ha els neologismes amb freqüència entre dues i cinc ocurrències; en el nivell mitjà, els que tenen entre sis i quinze ocurrències; i en el nivell alt, els que s'han documentat més de quinze vegades. El nivell mínim indica una sola ocurrència.

9.3.2.1. Comparació dels manlleus en català i en castellà segons la llengua d'origen

Com hem indicat en els apartats anteriors, el català manlleua paraules bàsicament de l'anglès i del castellà, mentre que el castellà manlleua sobretot unitats de l'anglès —amb un percentatge més elevat respecte del català, això és, 61,7 % davant del 45,8 % de manlleus de l'anglès que trobem en català, que és, alhora, un percentatge molt superior a la resta de llengües.⁸¹

La diferència més notòria —i que hem anat apuntant al llarg del capítol— és la que existeix en el pes que tenen els manlleus del castellà en català (29,4 %) i els manlleus del català en castellà (5,7 %). No hi ha dubte que aquests percentatges reflecteixen la influència desequilibrada que exerceix el castellà sobre el català enfront de la presència molt inferior de manlleus del català en castellà, i especialment en els registres menys especialitzats, és a dir, de llengua general. Com hem apuntat en analitzar l'àrea temàtica dels manlleus del castellà documentats en català, es tracta, bàsicament, d'unitats de la llengua general i alguns exemples del camp de la gastronomia, la música i la política; en canvi, els manlleus del català recollits en castellà que pertanyen a la llengua general no destaquen per sobre d'altres àrees temàtiques.⁸² Així, doncs, trobem gairebé els mateixos exemples de manlleus de llengua general (*chava*, *lletraferit*, *merdé*, *poti-poti*), del camp de la gastronomia (*carn d'olla*, *cep*, *samfaina*, *tortell*), de la política (*conseller*, *president*, *tripartit*), de les humanitats (*noucentista*, *trencadís*) i d'aspectes folklòrics o culturals (*casteller*, *correfoc*, *senyera*).

A més, la presència d'aquestes unitats s'hauria de relativitzar, ja que un dels dos diaris que es buiden en castellà a l'OBNEO —*La Vanguardia*— s'edita a Catalunya i s'adreça a un públic bilingüe, fet que segurament permet una entrada més gran d'usos expressius de paraules catalanes, com, per exemple, *fer país*, *perepunyetes*, *botifler*, *cabòria*, *endreçat -ada*, que difícilment apareixerien a *El País* o algun altre diari d'àmbit estatal i fet a Madrid.

- «Cuando lo cortas y lo separas sabes que el pedazo que has cortado forma parte de un todo porque es igual», sostiene Nadal. Es la Catalunya **endreçada**. [LV, 23/01/2009]
- Además despertaba admiración porque encarnaba al prototipo de ciudadano de Catalunya que en un momento determinado siguió la senda de Jordi Pujol de **fer país**, que le llevó más tarde de forma casi obligada a hacer política. [LV, 16/07/2008]

81. Aquests resultats ja es mostren en altres estudis (Observatori de Neologia, 2004b; Cabré *et al.*, 1995), de manera que podem concloure que les tendències continuen sent les mateixes en totes dues llengües.

82. En el cas del castellà, el 49 % dels manlleus de llengua general provenen de l'anglès.

Pel que fa a la distribució de manlleus de les altres llengües, cal indicar que els manlleus procedents de llengües romàniques tenen una presència gairebé idèntica tant en català com en castellà; en tots dos casos, aquests manlleus sumen entorn d'un 14 %. Podem assenyalar, tanmateix, que els manlleus del francès són una mica més freqüents en català que en castellà, mentre que els de l'italià tenen més presència en castellà que en català. En canvi, sí que s'observen algunes diferències en el calaix d'«altres llengües». El castellà engloba moltes més llengües que el català (fins a quaranta-set), i en destriar quines són les més freqüents dins d'aquest grup, comprovem que el japonès i sobretot l'àrab hi tenen un pes molt important: en el període d'estudi es documenten gairebé tants manlleus de l'italià com de l'àrab.

9.3.2.2. Anàlisi dels manlleus coincidents i no coincidents en català i en castellà

Si sumem els manlleus documentats per al català amb els manlleus documentats per al castellà, obtenim un corpus format per 3.537 manlleus diferents documentats en català i en castellà, dels quals coincideixen un 24,2 % i no coincideixen un 72,9 %.⁸³ El 2,94 % restant no serien coincidents d'acord amb els criteris establerts, però sí que comparteixen algun tret amb altres unitats:

— manlleus que no comparteixen la categoria gramatical i en alguns casos tampoc la forma, però sí que pertanyen al mateix camp semàntic (per exemple, *teenager*, recollit com a adjectiu en català i com a substantiu en castellà, o *cross-over*, recollit com a adjectiu en castellà, i *cross-over*, recollit com a substantiu en català);

— escurçaments o formes desenvolupades d'altres manlleus recollits en el mateix període (per exemple, *concept*, que coincideix en català i castellà, i *concept car*, la forma desenvolupada que només s'ha trobat en castellà; o *drag queen*, que coincideix en català i castellà, i *drag*, la forma escurçada que només s'ha trobat en castellà);

— manlleus que són polisèmics en la llengua d'origen i que en català se n'ha manllevat un sentit i en castellà un altre de diferent (per exemple, *skimmer*, en català amb el sentit de 'sobreeixidor' i en castellà amb el d'«esportista que practica una varietat de surf»);⁸⁴

83. Seguint la metodologia de l'OBNEO (Observatori de Neologia, 2004a), hem considerat coincidents els neologismes que tenen la mateixa forma, la mateixa categoria gramatical i el mateix significat.

84. Amb les dades de què es disposa, és difícil concloure si el fet que no coincideixin es deu a motius extralingüístics o realment lingüístics i que es pugui arribar a dir que alguna de les llengües només utilitza unes formes determinades.

— manlleus que no coincideixen en forma però que comparteixen la mateixa estructura lingüística (per exemple, *made in Spain*, recollit tant en català com en castellà, i *made in China* o *made in USA*, només recollits en castellà).

Dins del 24,2 % de manlleus coincidents, se n'ha comptabilitzat una gran majoria que presenten una coincidència total, com ara *caipirinha*, *shiatsu*, *world music*, i un petit percentatge que tenen una coincidència parcial, és a dir, que tenen el mateix significat, la mateixa categoria gramatical, però presenten variacions ortogràfiques, com *delicatessen/delikatessen*, *muixing/mushing* o *cappuccino/capuccino*.

Els manlleus coincidents presenten algunes constants: en primer lloc, pel que fa a la llengua de procedència, la majoria provenen de l'anglès (72,5 %) i, molt per darrere, del francès (6,2 %), ja que, si deixem de banda els manlleus del castellà, són les dues llengües de què manlleven més paraules tant el català com el castellà.⁸⁵

En segon lloc, la majoria de manlleus coincidents tenen una funció denominativa, resultat també previsible ja que és esperable que les dues llengües facin servir el mateix manlleu per denominar realitats noves —després, pot ser que cada llengua segueixi un procés diferent i opti per adaptar el manlleu o per crear una paraula nova mitjançant un dels altres processos de formació—, però que, en canvi, no utilitzin necessàriament els mateixos manlleus com a recurs estilístic.⁸⁶

En tercer lloc, un cop estudiades les dades, es comprova que els manlleus coincidents es restringeixen, majoritàriament, a un àmbit temàtic concret (88,1 %) i que n'hi ha menys que pertanyen a la llengua general (11,9 %). Entre els àmbits temàtics amb més unitats coincidents, trobem esports i oci (*calcio*, *freestyle*), tècnica i tecnologia (*smartphone*, *podcast*), i música (*dubstep*, *krautrock*). En canvi, els àmbits temàtics amb menys unitats coincidents són milícia, ciència, filosofia i religió. Tot i que, com s'ha explicat, hi ha un percentatge més baix de manlleus coincidents que pertanyen a la llengua general (*typical spanish*, *troupe/troupe*) —sens dubte, per la presència elevada de manlleus del castellà en aquesta categoria—, seria equiparable a les àrees més productives.

85. Recordem que en el cas del català, l'anglès sí que és la llengua de la qual es manlleven més unitats, però la segona és el castellà i no el francès, que és la tercera. Ara bé, com que en aquest apartat s'estudien els manlleus coincidents en les dues llengües és normal que el castellà desaparegui. Tanmateix, ens hem trobat amb un manlleu castellà coincident en català i en castellà. Es tracta del manlleu expressiu *xoriçar/xorisar*: «La gent intel·ligent no pot votar aquesta colla de capullos disfressats amb trajes **xoriçats**. [AV, 05/08/2009]» i «Lo dice para encubrir a algún español, porque los catalanes no **xorisamos**. [LV, 25/09/2009]», que el considerem un cas excepcional, ja que en castellà s'ha utilitzat una paraula de la mateixa llengua, *chorizar*, adaptada ortogràficament a la pronunciació catalana. Això només es pot entendre per la situació sociolingüística que es viu a Catalunya.

86. És interessant assenyalar que en castellà també tenim registrat un ús denominatiu i un ús expressiu, com en català: «Y se sienta en un banco entre dos personas que ni levantan la vista de sus **sudokus**. [EP, 17/06/2007]»; «Mardito *parné*, repite don Pedro Solbes ante el **sudoku**. [LV, 12/07/2008]». Això confirma encara més la nostra idea que els diccionaris haurien de recollir el significat original d'aquesta paraula i, fins i tot, el figurat.

I finalment, trobem una quarta constant en la freqüència. Seria previsible que coincidissin els manlleus més freqüents en cadascuna de les llengües, però l'anàlisi de les dades contradiu aquesta previsió: la majoria d'unitats coincidents no són les més freqüents.⁸⁷

Ens podem preguntar per què hi ha un nombre tan elevat de manlleus no coincidents en català i en castellà, tenint en compte que partim de xifres molt semblants de manlleus en els corpus de les dues llengües i que els manlleus, com acabem d'exposar, tenen característiques força semblants. D'una banda, perquè en estudiar-los comprovem que n'hi ha que estan documentats en obres lexicogràfiques de l'altra llengua. Així, doncs, un 34,9 % dels manlleus no coincidents registrats en català els recull el DRAE o el VOXUSO (per exemple, *mantra*, *ikas-tola*, *futón*, *ópera prima*). En canvi, en el cas del castellà, només un 5 % dels manlleus no coincidents estan documentats en el GDLC o en el DIEC2 (per exemple, *ace*, *kumbaià*, *uadi*). Aquesta diferència tan notable palesa que els diccionaris castellans recullen molts més manlleus que els diccionaris catalans.

D'altra banda, si ampliem els anys del període d'estudi, ens adonem que el percentatge de manlleus no coincidents també disminueix. Així, per al català comprovem que un 29,6 % apareixen en el BOBNEO (per exemple, *jihad*, *batuka*, *basket average*). I, per al castellà, n'hi trobem un 32,5 % (per exemple, *garage*, *ferragosto*, *tempus fugit*). En aquest cas, veiem que la diferència no és tan considerable com en el cas dels diccionaris, dada que confirma que la neologia per manlleu és un recurs igual de productiu en totes dues llengües. I si ampliem encara més la cerca, i busquem en el Google⁸⁸ els manlleus no coincidents que no s'han trobat en el corpus d'exclusió de l'altra llengua ni en el BOBNEO, veiem que en català n'hi trobem un 26,7 % (*bossu*, *fashion film*, *pelouse*) i, pel que fa als manlleus recollits en castellà, n'hi trobem un 47,6 % (*fumetti*, *e-sourcing*, *ekintza*). En

87. Tot i que que la majoria d'unitats coincidents presenten una correspondència igual o semblant entre les dues llengües (*banlieue*, deu ocurrences en castellà i set en català; *caucus*, sis ocurrences en castellà i cinc en català), hi ha casos en què no és així. Caldria estudiar més detingudament les diferències de freqüència per veure si es deuen a raons externes a la llengua, com ara el funcionament del BUSCANEO, la relació del manlleu amb una realitat concreta de l'àmbit català o espanyol —tal com s'ha explicat en el cas de *hub*, que documentem disset vegades en català, però quatre en castellà—, o bé a raons lingüístiques, és a dir, que una de les dues llengües utilitzi altres recursos neològics per denominar el mateix concepte —entre les dades estudiades tenim *body scanner*, recollida en català, i s'ha comprovat en el BOBNEO que en castellà s'havia recollit *escáner corporal*, neologisme format per sin-tagmació.

88. Cal assenyalar que la cerca al Google per llengua és complicada i no gaire fiable (i és impossible filtrar per categoria gramatical si no és comprovant-ho cas per cas), però alguns d'aquests manlleus s'han trobat en blogs o diaris i en la Viquipèdia, com ara *crème fraîche*, *cosplay*, *kernel*, *ramen*, i, per tant, es podrien considerar més establerts. En alguns casos, però, s'han trobat moltes variants ortogràfiques a Google, com, per exemple, *kúfia/kufia/kufiá*, *corfboll/korfbal*, *e-Health/ehealth*, *cloud computing /cloud-computing*.

aquest cas, veiem que la diferència també és força important, i això es podria deure al fet que, com que el castellà té molts més parlants que el català, hi ha més pàgines web escrites en aquesta llengua i, per tant, és més fàcil trobar-hi els manlleus.

No obstant això, alguns manlleus no coincideixen en català i en castellà (un 8,9 % dels manlleus en català i un 14,9 % de manlleus en castellà):

- a) sintagmes llargs i poc lexicalitzats (*mini cheese hamburger*);
- b) variants ortogràfiques (per exemple, només s'han pogut trobar a Google les formes *go-go girl* o *go go girl*, mentre que en castellà tenim la forma anòmala *gogo-girl*);
- c) manlleus expressius, molt més habituals en castellà que en català (*subway*, *suddenly*, *droit à la ressemblance*, *drapeau de la patrie*, *natural born citizen* o *spectateur engagé*), creats per a un context molt concret i que seran difícilment repetibles.

9.4. CONCLUSIONS

La neologia per manlleu és un recurs molt utilitzat per totes les llengües i molt present en els mitjans de comunicació, i el català no n'és una excepció. Al llarg del capítol hem comprovat que els manlleus constitueixen un grup molt heterogeni, ja que provenen de diverses llengües, poden tenir funcions denominatives o expressives, responen a motivacions diferents (i, per tant, són pròpies de diverses àrees temàtiques), presenten diferents graus d'adaptació en la llengua d'arribada i també difereixen quant a la freqüència.

En l'anàlisi hem constatat que les tendències assenyalades en la nombrosa bibliografia existent continuen essent vigents, tot i que s'observen algunes variacions interessants. En primer lloc, hem comprovat que el català manlleua unitats fonamentalment de l'anglès i del castellà, però hi ha un grup de llengües, que, pels canvis socioeconòmics i socioculturals que està experimentant el món en els darrers anys, està creixent amb força: es tracta de manlleus del japonès, de l'àrab, del portuguès i fins i tot del xinès. En la majoria de casos, són manlleus denominatius, que es poden classificar en àrees temàtiques molt concretes (en el cas dels manlleus del japonès, en l'àmbit de la gastronomia, i societat i tendències, o dels manlleus de l'àrab, en el camp de la religió i la geografia).⁸⁹

En segon lloc, hem comprovat que entre els manlleus estudiats predominen les unitats amb una funció denominativa, tot i que els neologismes expressius

89. Caldrà seguir l'evolució d'aquestes unitats per veure si es van fent més freqüents en català fins al punt d'acabar tenint una entrada en els diccionaris, si n'arriben d'altres àrees temàtiques o si, fins i tot, les acabem integrant en la llengua general.

també són habituals, i hem observat una tendència creixent a utilitzar manlleus semàntics, és a dir, amb un significat en la llengua d'arribada diferent del que tenen en la llengua original. Ens trobem, doncs, davant d'unitats que després d'usar-se en català durant un temps amb el significat literal es converteixen en paraules força habituals i comprensibles per a la gran majoria de parlants i, finalment, acaben adoptant un ús figurat, com succeeix amb mots propis del català.

En analitzar l'adaptació dels manlleus, hem constatat que la tendència general en els mitjans de comunicació és no adaptar aquestes formes, opció que s'allunya de la recomanada pels organismes normalitzadors. Entre els manlleus adaptats, hem observat que hi ha diferents graus d'adaptació ortogràfica o morfològica, i que fins i tot conviuen diferents formes per a un mateix manlleu; s'adapten més els manlleus més integrats en català.

Finalment, en estudiar la freqüència d'ús hem observat que la major part de manlleus analitzats només tenen una ocurrència en el període d'estudi i que en realitat són pocs els manlleus que presenten moltes ocurrències. Per a un estudi més complet sobre la freqüència, caldria ampliar els anys d'anàlisi per comprovar quins manlleus tenen una presència estable en la llengua, tot i que tinguin freqüències baixes i esdevinguin, per tant, candidats a ser incorporats en els diccionaris, i quins altres manlleus responen a modes passatgeres o d'actualitat.

En la part de contrast, hem comprovat que, mentre que entre els manlleus de premsa i els de revistes la diferència principal és en les àrees temàtiques a les quals pertanyen, entre el buidatge escrit i el buidatge oral la diferència fonamental és la llengua de procedència dels manlleus, ja que en l'oral la gran majoria són manlleus del castellà, molt per sobre de l'anglès i de la resta de llengües. Com hem indicat anteriorment, això es deu al fet que en societats bilingües la barreja d'elements lingüístics és més habitual en situacions de relaxació lingüística, com és el cas del registre oral, malgrat que alguns programes tinguin aparentment un registre formal o semiformal. Tot i així, en veure alguns d'aquests manlleus del castellà, caldria reflexionar sobre el model de llengua que es vehicula en aquests mitjans.

El contrast entre manlleus documentats en català i en castellà no ens deixa concloure que una llengua usi més aquest recurs que l'altra, sinó que les xifres són força coincidents. A més, hem observat que presenten tendències similars quant a la productivitat d'algunes de les llengües d'origen dels manlleus, les àrees temàtiques i, fins i tot, respecte de la freqüència. No obstant això, hi ha una diferència important dels manlleus en les dues llengües: el pes que té el castellà com a font de manlleus en llengua catalana —recordem que és la segona llengua de la qual manlleua més paraules el català—, a diferència de la presència només testimonial que tenen els manlleus catalans en castellà —per al període d'estudi, ja que en castellà hi ha gairebé tants manlleus del català com de l'italià o, fins i tot, de l'àrab.

Tal com s'ha assenyalat, la gran majoria de manlleus castellans documentats en fonts catalanes són unitats de la llengua general: en alguns casos es tracta de manlleus expressius —a diferència del castellà, que manlleua paraules de l'anglès amb finalitats expressives—, però la majoria responen, més aviat, a la situació sociolingüística que es viu a Catalunya, és a dir, al contacte amb el castellà.

Pel que fa a la coincidència de manlleus entre el català i el castellà, a partir de les dades estudiades, s'ha observat que hi ha pocs manlleus coincidents, i aquests són, bàsicament denominatius, d'un àmbit temàtic concret, de l'anglès i del francès, i no necessàriament gaire freqüents. Ara bé, com s'ha indicat, si ampliéssim l'estudi a més anys i a més fonts de buidatge, el percentatge de manlleus no coincidents segurament disminuiria de manera considerable. Entre els manlleus que continuen sense coincidir, sí que s'apunta una tendència diferent entre les dues llengües: en castellà, és més habitual utilitzar manlleus de l'anglès com a recurs estilístic que no pas en català.